

Zöld gazdaságpolitika – válság idején

(környezetvédelmi konferenciák Londonban,
2009 július 15-18.)¹

Környezetvédő szervezetek – költségkímélés céljából – egyre gyakrabban tartanak ún. *back-to-back* konferenciákat; azaz két-három eseményt egymás után és egyazon helyen, ha a résztvevők köre megegyezik, vagy hasonló. Július 15 és 18 között Londonban három ilyen rendezvény követte egymást:

- az Angol-Német Alapítvány ún. *petrE* programjának záró konferenciája: Környezetvédelmi adóreform Európában címmel (1.),
- a *Green Budget Europe* nevű szervezet éves konferenciája (2.)
- és a *European Environmental Bureau* munkacsoportjának szemináriuma a környezetvédelem piaci eszközeiről (5.).

E már amúgy is zsúfolt program – a véletlennek köszönhetően – kiegészült két további rokon-eseménnyel:

- július 15-én reggel ismertette Ed Miliband az angol kormány új hosszútávú zöld energiapolitikai koncepcióját (3.)
- és július 16-án este mutatták be a *Green Alliance* nevű angol környezetvédő csoportosulás *From crisis to recovery – New economic policies for a low carbon future* nevű anyagát (4.).

1. Mi mindenre jó a környezetvédelmi adóreform?

(*Environmental Tax Reform – ETR - in Europe: The Key to a Resource-Efficient, Low-Carbon Competitive Economy – petrE*)

Ezt a konferenciát egy nagyszabású, több éves kutatás lezárása-összegzése alkalmából rendezték meg. Szervezője-lelke Paul Ekins, a londoni *King's College* professzora volt. Az eddigi, de főleg a német és angol ökológiai adóreformok elemzése mellett célja volt azt bizonyítani, hogy ez az adózási technika a Lisszaboni Stratégia megvalósítását, a tartós de fenntartható növekedést² és az erőforrások és az energia hatékonyabb felhasználását is elősegíti. Mindazonáltal az embert arra a szakállas viccre emlékeztette, amikor a gróf megkéri Jeant, hogy cserélje ki a vizet az akváriumban, adjon tiszta vizet a halaknak: „De gróf úr – mondja Jean – még a tegnapit sem itták meg.”

Hazai vonatkozások: Én magam a '80-as évek végén hallottam először az ökológiai adóreform konstrukciójáról skót környezetvédőktől; '92-ben dolgoztuk ki az első

¹ Az eseményeken a Levegő Munkacsoport képviselőjében vettem részt, Lukács Andrással, a LMCs elnökével.

² Annak idején Herman Daly a „fenntartható növekedést” élesen kritizálta, oxymoron-nak, lehetetlenségi tételnek nevezve azt (ugyanis a növekedés hosszú távon ökológiailag fenntarthatatlan). Mára azonban már környezetvédők körében is annyira elterjedt, hogy reménytelen hadakozni ellene.

ilyen adóreform-változatot (zöld költségvetést) hazai viszonyokra Pavics Lázárral, s attól kezdve Pavics Lázár és Lukács András minden évben elkészítette a Levegő Munkacsoport keretében az aktuális zöld költségvetési reformot.

Ez a környezetet védő és egyben foglalkoztatást növelő adózási technika Nyugat- és Észak-Európában általánossá vált, de nálunk még mindig nem honosodott meg, annak ellenére, hogy egyéb, kevésbé fontos de annál ártalmasabb dolgokban lelkesen majmoljuk a Nyugatot. (A nyugat-európai elterjedés határai nagyjából egybeesnek Európa történelmi germán-latin kulturális megosztottságával – azaz a germán kultúrkörbe tartozó országokban alkalmazzák, a latinban nem. Az akváriumos analógia annyiban indokolt, hogy még ahol alkalmazzák, ott is csak igen kis, szinte elhanyagolható mértékben. Tehát hiába erőlködnek a környezetvédők és a tudomány az újabb és újabb változatokon és megoldásokon, ha a politika Európa keleti és déli fertályán még a kezdő lépéseket sem tette meg.)

Magyarországon sokáig (egész pontosan a Medgyessy kormány színrelépéséig) az ökológiai adóreform alkalmazására a nyugat-európai szinthez képest alacsony energiaárak emelése adott volna lehetőséget; a magasabb energiaadókból származó költségvetési többlet-bevétel felhasználása pedig az élők munkáinak terheinek csökkentését szolgálta volna. Az energiaárak most már többnyire kellően magasak, tehát más forrásokat kell találni a bevétel számára, a foglalkoztatási szint viszont alacsonyabb, mint valaha. A hazai, majd a világgazdasági válság hatására az elmúlt egy-két év reform-dühe most már egyértelműen célba vette az ökológiai adóreform egyik fő komponensét, az élők munkáinak terheinek csökkentését. Az adóátváltás, vagy az adóteher átcúsztatása azonban nem a környezetterhelésre és környezethasználatra irányul, hanem az áfára. A jövő nemzedékek ombudsmana által június 11-én e témában tartott konferencián éppen azt igyekeztünk bizonyítani, hogy milyen óriási lehetőségeket tartalmaz a környezethasználat és környezetterhelés megadóztatása szemben a Reformszövetség által kezdeményezett és kormánypolitikává vált megoldással, amikor szociálisan érzékeny rétegekkel és kisnyugdíjasokkal fizettetik meg a stabilizálás árát.

Visszatérve a *petrE* konferenciára: bár a legtöbb előadó Ádám-Évától kezdte, azért elhangzottak figyelemre méltó megállapítások is:

Az ökológiai adóreform keretében beszedett adók még mindig csak a GDP 1%-a alatt vannak: Németország 0,84, Svédország 0,92, Finnország 0,59, Hollandia 0,47, Dánia 1,08, Egyesült Királyság 0,07% (!) – (Mikael Skou Anderson). Ideje ezért megvizsgálni, hogy miért is nem terjed gyorsabban és nagyobb mértékben ez az adózási technika. Néhány magyarázat:

- Az ökológiai adóreform keretében kivetett vagy megnövelt adók nincsenek összefüggésben a jövedelemmel, a fogyasztásra koncentrálnak és a fogyasztói magatartást akarják megváltoztatni – ami nyilvánvalóan nem tetszik a fogyasztói társadalomnak. (Yannis Paleokrassas)
- A megoldás a társadalom többségének kedvez, viszont ismert szociálpszichológiai összefüggés, hogy a többség nehezen mobilizálható, szemben a vesztes kisebbséggel, amely annál könnyebben mozgósítható. (David Gee)

Azok a szokásos elemzések, melyek az ETR hatását vizsgálják a versenyképességre és a gazdasági növekedésre, itt sem hiányoztak. Ezeket általában lelkes fiatal ökonometrikusokkal végeztetik el, akik még komolyan veszik a modelleket. Az eredmény is a szokásos; az ETR nem korlátozza a versenyképességet, ugyanakkor némileg csökkenti a gazdasági növekedést. Ez utóbbit azonban nem úgy kell elképzelni, mintha növekedés helyett visszaesés történne, hanem – mondjuk egy kiegyensúlyozott időszakban, amikor 2% körüli a növekedés – helyette néhány tized százalékponttal kevesebb lesz.

Szó volt az ETR keretében végrehajtott energia-áremelések kedvezőtlen szociális hatásainak a kompenzálásáról is (ez is a többszörösen lerágott csontok közé tartozik).

A kutatás keretében nagy figyelmet fordítottak az energia-felhasználásra és az energia-hatékonyságra. Ugyanis van egy kellemetlen összefüggés: a jövedelmek növekedésével nő az energia-igény és -felhasználás is. Ennélfogva nem elég a hatékonyság javítása – az energia-felhasználás volumenét is csökkenteni kellene.

Azt a jelenséget, hogy a hatékonyság javulásával együtt jár az energiafelhasználás növekedése, *rebound effect*-nek, magyarul visszapattanó hatásnak szokás nevezni. Elméletileg Jevons írta le először, hogy James Watt gőzgépeinek szén-igénye ugyan 10-20%-kal csökkent az előzőekhez képest, de e műszaki fejlődés szétáramlott a gazdaságban, az energia iránti kereslet emelkedett, s így a gazdaság össz-energia igénye nagyobb mértékben nőtt, mint amennyit az egyes új gépek egyedileg megspóroltak - Jevons-paradoxon.)

Az energia-kereslettel és felhasználással kapcsolatos modellezések eredményei oly módon összegezhetők, hogy a gazdasági tevékenység energia-igényessége magasabb a vártnál (ez negatívum), de ugyanakkor az energia-kereslet árrugalmassága is magasabb a vártnál (ez viszont pozitívum). A jövőbeni fejlődés jellemzői a magasabb energia-fogyasztás és az alacsonyabb munkaerő-igény. (Paolo Agnolucci)

David Pearce nyomán 1991 óta szoktunk az ökológiai adóreform kettős osztalékáról (*double dividend*) beszélni: amikor a kedvező környezeti hatás mellett a foglalkoztatás is nő. Valójában azonban öt (David Gee), vagy akár 12 (Anselm Görrer) osztalékról is beszélhetünk (pl. nő a versenyképesség, élénkül a műszaki fejlődés, terjednek az innovációk, javul az erőforrás-felhasználás hatékonysága – erről ritkán esik szó - stb.). Az „osztalék” – azaz az előny – ugyanis nem csak annak hatására jelenik meg, hogy milyen szektor vagy tevékenység részére osztották vissza a reform keretében beszedett jövedelmet, hanem közvetett módon is, a fogyasztás és a fogyasztói magatartás megváltozása révén. Egy német közgazdász (Stefan Speck) viszont saját tapasztalataik alapján megkérdőjelezte annak jogosságát, hogy a bevételeket az ETR keretében a munkaerő terheinek a mérséklésére fordítják. Szerinte inkább az energiahatékonyságot javító és környezetkímélő beruházásokra kell költeni.

Nem egészen logikus módon többen is felhívták a figyelmet arra, hogy az olajimportáló Nyugat-Európa jobban jár, ha az ETR keretében magasabb adókat vet ki a fosszilis energiára, mert ez esetben az adott ország rendelkezik az adóbevétel többletével, mintsem ha az olajár emelkedése a világpiacon valósul meg (mert ez esetben az olajexportőrök fölőzik le a magasabb ár hasznát – Ekins, Paleokrassas). Másrészt a világpiaci olajáremelkedés inflációval jár, míg az ETR költségvetésileg

bevételesemleges, ezért nem. (Ez egyrészt evidens, másrészt nincs ilyen választási lehetőség...)

Az 56 ipari ágazatra végzett vizsgálat azt mutatja, hogy a reál energiaárak 1 százalékos emelkedése 0,77%-os emelkedést okoz a termékek egységnyi energiaköltségében, 1%-os energiaadó-emelés viszont csak 0,03%-ot. Ennek ellenére az adótételnek általában pszichológiailag erősebb a jelzésértéke, mint az energiaárak. Mint tudjuk, az ökológiai adóreform vállalati szinten nem neutrális, és az energia-intenzív vállalatok nem munkaintenzívek. Különösen a cementipar és a kohászat és acélgyártás jelent súlyos gondot emiatt. A kvótakiosztásos rendszerben ezért a „*grandfathering*” megoldás (azaz amikor mindenki kibocsájtási lehetőségét azonos arányban csökkentik) rossz jelzéseket ad az említett ágazatoknak. (M. Skou Anderson)

A környezetvédelmi iparról Martin Jänicke közölt átfogó adatokat. Ezek szerint Európában 1.400 milliárd, az USA-ban 4.400 milliárd \$ nagyságú ez a piac. A fő területei a megújuló energiák előállítása, passzív házak, alacsony széndioxid-kibocsájtású autók. A „zöld munkahelyek” száma Amerikában 5,3 millió, az EU-ban 3,4, Németországban 1,8, az Egyesült Királyságban 0,9, Japánban 1,4 millió. Kínában csupán a megújuló energiák termelésében 1 millióan dolgoznak. A zöld technológiák világpiacának 30%-át Németország uralja.

Amiben újat hozott a *petrE*-kutatás: egyik fő célja az volt, hogy megvizsgálja: milyen szerepet játszhat az ETR az EU 2020-as energiafelhasználási, hatékonysági és CO₂-kibocsájtási terveiben (a 3x20-as cél, illetve – ha minden fejlett ipari ország részt vesz a kötelezettség-vállalásban - , a 30%-os).

Hat forgatókönyvet állítottak fel:

1. magas energiaárak melletti alapváltozat
2. alacsony energiaárak melletti alapváltozat
3. alacsony energiaárak és az összes adót visszaáramoltatják az szja és a munkáltatói tb-járulék csökkentésére
4. magas energiaárak és az összes adót visszaáramoltatják az szja és a munkáltatói tb-járulék csökkentésére
5. magas energiaárak és a beszedett adók 10%-át a zöld technológiák fejlesztésére fordítják
6. a 30%-os CO₂-csökkentés elérésére szolgáló változat.

A két különböző makroökonomiai modell felhasználásával született eredmények megerősítették, hogy az EU üvegházhatású gázok csökkentésére irányuló 2020-as céljai az ETR alkalmazásával elérhetők, és a gazdasági mellékhatások pozitívak vagy neutrálisak; a GDP az egyik esetben kissé növekszik, a másikban kissé csökken (az alapváltozat szerinti éves növekmény kevesebb, mint felével), a foglalkoztatás viszont mindkét esetben emelkedik. Emellett az ETR más erőforrás felhasználásának a megtakarítását is elősegíti. Azaz: a klímavédelmi célok mellett az erőforrások hatékony felhasználásának és az energia-biztonságnak a célját is jól szolgálja.

A 20%-os ÜHG-csökkentés érdekében 53-68 eurós szén-árra van szükség (euró/tonna CO₂), az 5. változatban, amikor a bevételt részben a zöld technológiák fejlesztésére fordítják vissza, ennél alacsonyabbra.

A 30%-os ÜHG-csökkentés viszont már *180-200 eurós szén-árat* igényelne, s az EU GDP-je 1,9%-kal visszaesne (éves növekmény), bár a foglalkoztatás még így is nőne. Ugyanakkor evidens, hogy amíg a globális hatások az EU egyoldalú kötelezettségvállalása esetében jelentéktelenek, ha létrejönne a globális klíma-együttműködés, jelentékenyek lennének. A 30%-os csökkentés eredményeként a globális CO₂-kibocsájtás 2020-ra stabilizálódna, és 15,6%-kal az alapváltozat szintje alá csökkenne, a globális erőforrás-felhasználás pedig több, mint 5%-kal mérséklődne. A globális GDP-növekmény kb. 1,4%-kal esik vissza az alapváltozathoz képest. Ezek az eredmények figyelemre-méltóan megegyeznek a Stern-jelentés becsléseivel.

Külön figyelmet érdemel a zöld technológiák állami támogatásának hatása. Az 5. változat szerint eljárva lényegesen alacsonyabb szén-árra van szükség és a GDP-veszteség is elkerülhető. Ez a szektor Németországban kimondottan fejlett és jelentékenyen hozzájárul a munkahely-teremtéshez, míg Anglia e téren elmaradott, nem tette meg a szükséges lépéseket. A zöld technológiák fejlesztése többféle állami intézkedést és támogatást igényel, és az ETR ezek közül az egyik fontos eszköz.

EU-alkalmazás: Az ETR uniós szintű alkalmazása két súlyos problémát vet fel. Az egyik a közös alkalmazás kérdése: célszerű lenne, hogy mind a 27 tagállam bevezesse. Tekintve, hogy a kutatások többrétűen kimutatták, hogy az ETR nem vezet a versenyképesség romlásához, nem arról van szó, hogy a kimaradók versenyelőnyhöz jutnának; hanem arról, hogy a klímavédelmi célok elérésének az ETR – túlzás nélkül állítható – nélkülözhetetlen eszköze. Enélkül az azt nem alkalmazók nem fogják tudni elérni a klímastabilizálási célokat. Az energia-adók és a CO₂-adók ugyan elvileg a bevételsemlegesség (azaz ökológiai adóreform) mellőzésével is kivethetők és emelhetők, (sőt, a kötelezettségek elvileg akár adminisztratív tiltásokkal és korlátozásokkal is elérhetők), de a megvalósíthatóságot nagyban fokozza, ha mindez az ETR keretében valósul meg.

A másik probléma az ETR és a kvótakereskedelmi rendszer (ETS) összehangolása. Alapvetően tisztázott a „munkamegosztás” a két rendszer között, de egybeesések és átfedések előfordulhatnak – ezt a kérdést részletesebben az utolsó pontban fejtem ki.

Néhány összefoglaló megállapítás:

- A 20%-os CO₂-csökkentés 2020-ra csak 68 eurós CO₂-árnál érhető el.
- A munkaerő költségének csökkentése az ETR keretében növeli a foglalkoztatást.
- A GDP-re gyakorolt hatás enyhén negatív.
- A megújuló energiákba és alacsony szénkibocsájtású technológiákba való befektetés csökkenti a CO₂ árat és pozitív hatású a GDP-re és a foglalkoztatásra.
- Az ETR-t egy soktényezős politika részeként kell alkalmazni, melynek részei a karbon-deponálás, új technológiák is.
- Mind a CO₂ árat, mind a mennyiségét szabályozni kell a cél elérése érdekében.

- A lakóházak energia-hatékonyságának növelése a legfontosabb „ágazati” teendő. (Angliában erre 10-20 milliárd fontot kellene költeniük a tulajdonosoknak.)
- A légitöbblekedés nem maradhat ki a szabályozásból.
- Az energia-adókat nem költségnek kell tekinteni, hanem a háztartások és a kormány közötti transzfernek.

2. Környezetpolitika válság idején

(Green Budget Europe: Environmental Policy in Times of Financial Crisis)

Bár a *petrE*-kutatást Paul Ekins minden idők eddigi legnagyobb ökológiai adóreformmal foglalkozó programjának nevezte, az embernek hiányérzete támadt: e nagyméretű kutatást úgy zárták le 2009 nyarán, hogy ugyan előre tekintett 2020-ig, de nem volt benne szó a már közel másfél éve tomboló világgazdasági krízisről, és arról, hogy ilyen körülmények között mi lehet a szerepe az ETR-nek. Ezt a hiányt pótolta a Green Budget Europe éves konferenciája, mely kifejezetten ezt a témát célozta meg.

Az alaphangot Anselm Görres, a szervezet elnöke adta meg.³ Kijelentette, hogy „Zöld Keynesiánus” politikára van szükség, ezzel is szaporítva a hasonló tartalmú jelszavak számát: Green New Deal (Ban Ki Mun ENSZ-főtitkár), Sustainable New Deal (Tim Jackson, a Brit Fenntartható Fejlődés Bizottság vezető közgazdásza).

Keynes nevének emlegetését a zöld gazdaságpolitika kapcsán nem tartom szerencsésnek. A keynesizmus lényege a kereslet minden áron való fokozása – mi sem áll távolabb a zöld céloktól. Az, hogy ennek megvalósítása állami beavatkozással történik, némi hasonlóságra vall ugyan a környezetpolitika eszközrendszerével, de a cél ellentétes.

Folytatva Görres gondolatmenetét: Megdőlt az a korábbi axióma, hogy „Ami jó a GM és a Wall Street számára, az jó Amerikának.” Az elit magas jövedelmeinek erkölcsi igazolása megszűnt. Hat hónap alatt világszerte 3000 milliárd dollár értékű stabilizálási, válság-menedzselési csomagot osztottak ki, a fejlett országok irtózatoss mértékben eladósodtak, ki fogja ezt visszafizetni? – És itt kapcsolódik be a zöld gazdaságpolitika: **nyilvánvalóan adóemelésre lesz szükség → ha már adók, legyenek környezetvédelmi adók!**⁴

Összevetés a mi ombudsmanunk által rendezett konferencián elhangzottakkal: mi arra helyeztük a hangsúlyt, hogy bebizonyítsuk: ha már mindenképpen szükség van a fogyasztás növelésére a gazdaság stabilizálása érdekében, azt a minden ágazatban rendelkezésre álló zöld alternatívák választásával kell megtenni: megújuló energiák, energiahatékonyság, organikus gazdálkodás, tömegközlekedés, tartós termékek gyártása (az eldobhatókkal szemben), kompakt lakások (a lakóparkokkal szemben), lakásfelújítás (az új lakások építése helyett), stb. A GBE

³ Anselm Görres üzletember, de egyben elméletileg is jól képzett közgazdász. 2007-ben kezdeményezte, hogy a Green Budget Europe-hoz tartozó szervezetek fizessenek tagdíjat, amiből fenn lehet tartani egy irodát és meg lehet szervezni az évente megtartott konferenciákat. – A dolog működik.

⁴ A mostanában gyorsan terjedő szellemességek egyike: A szocializmus először államosította a gazdaságot, majd tönkretette. A kapitalizmus először tönkretesz, majd államosít.

azonban – profiljánál fogva – nyilvánvalóan az ökológiai adóreform lehetőségeit hangsúlyozta a válság közepette.

Tim Jackson szerint egy zöld gazdaságélénkítő csomag (*green stimulus package*) elemei Angliában a következők lehetnek:

- a lakásállomány szigetelésének, energia-hatékonyságának feljavítása (a télen fűtést szinte alig igénylő Angliában a szén-kibocsájtás 20%-a az épületek fűtéséből származik)
- megújuló energiák és energia-megtakarítás
- az elektromos elosztó rendszer alkalmassá tétele az alternatív energiák befogadására
- fenntartható mobilitás (a vasutakra 5 md fontot, kerrékpárutakra 1 md fontot kell költeni)
- alacsony széndioxid-kibocsájtású közszféra (*low carbon public sector*)
- munkahelyteremtő és oktatási-képzési beruházások.

A fenntartható fejlődés angliai bizottsága évi 30 md font beruházást tartana kívánatosnak az elkövetkező 3 évben a fenti célok megvalósítására. Ez 800 ezer új munkahelyet eredményezne és lehetővé tenné a szén-kibocsájtási célok elérését is.

A stabilizálás során óriási mértékben felgyülemelő deficit finanszírozására a zöld gazdaságpolitika a következő eszközöket és módszereket ajánlja:

- a karbon-kvóták elárverezése
- környezetvédelmi adózás
- zöld kötvények kibocsájtása
- a *pay as you save* modell (fizess a megtakarítás alapján) alkalmazása az energiaszolgáltatásban. (Tim Jackson)

Igen figyelemre méltó előadást tartott Franz Fischler, az EU korábbi agrárbiztosa. Értékelése szerint jelenleg pénzügyi, gazdasági, foglalkoztatási, társadalmi és politikai válság van. A Nyugat az első élénkítő csomagoknál sajnos, elmulasztotta a zöldítést.

Az adórendszerek átalakításánál ki kell küszöbölni a torzításokat (lásd ökológiai adóreform), be kell csukni az adóparadicsomokat és ki kell szélesíteni az adóbázist, kiterjesztve az adózást a derivatívák kereskedelmére és nemzetközi pénzügyi tranzakciókra. Annak idején a Tobin-adó javaslatnak az volt a célja, hogy mérsékelje a rövidtávú pénzügyi tranzakciók mennyiségét. A mostani felvetés viszont azt a célt szolgálná, hogy jövedelmet teremtsen és átláthatóvá tegye a nemzetközi pénzügyi transzfereket. Az offshore alapok kb. 11,5 billió (azaz 11,5 ezer milliárd) dollár összeget kezelnek és évi 250 milliárd dollár adóvesztést okoznak.

A világkereskedelem liberalizálása közepette is alkalmazni kell környezetvédelmi céllal a határ-menti adó-kiigazításokat (*border tax adjustment*) szén- és energia-vámok formájában és a kvótakereskedelmi rendszerek esetében is. ***A beszédett pénz azonban vissza kell adni a származási országnak, így pl. Kínának!*** Képzelnék el, mi pénz folyna be a hatalmas kínai export megvámolásából, s milyen pozitív hatása

lenne, ha ezt a kínai állam visszakapná!⁵ Ezzel a módszerrel pl. elő lehetne segíteni, hogy Kína részt vegyen a nemzetközi klímastabilizációban. A javaslatot a WTO – és személy szerint Pascal Lamy – nem ellenzi. (A későbbiek során több hozzászóló is egyet értett a javaslattal.)

Az ETR alkalmazását és szerepét a válság közepette Fischler is abszolúte szükségesnek tartotta.

Manfred Rosenstock⁶ a Kiotó utáni ETS rendszer körvonalait vázolta fel: az egész EU-ban csak egy, egységes kibocsájtási plafon lesz; megszűnnek a nemzeti allokációs tervek (hiszen a kvóták növekvő aránya árverésen kerül majd kiosztásra); a kvóták mennyiségét évente lineárisan csökkenteni fogják. (Effort Sharing Decision)

Yannis Paleokrassas⁷ az energia-adózás kiterjesztésének szükségességéről beszélt. Kifogásolta, hogy a fűtési szénen, a villamosenergián és a gázon csak minimális harmonizált energia-adó van és új, harmonizált adók bevezetését javasolta: a zsúfoltságra, a hajózásra és a légi közlekedésre.

Érdekes kérdést vetett fel David Gee, az Európai Környezetvédelmi Hivatal munkatársa az európai népesség elöregedésével kapcsolatban. Ez ugyanis azzal jár, hogy a személyi jövedelem-adó elveszti jelentőségét, mert egyre kevesebben fognak dolgozni. Az idős polgárok tehát ha már keresni nem is fognak, de költeni igen, ezért idővel újabb adóátváltásra lesz szükség: a csökkenő személyi jövedelemadót növekvő fogyasztási adóval kell majd pótolni. (Ez azonban inkább eredetieskedő, semmint eredeti javaslat; miért ne lehetne majdan a csökkenő személyi jövedelemadót is az energia és környezethasználat költségének növelésével pótolni?)

Aldo Ravazzi, az OECD korábbi hivatalnokja a következő kérdéseket tartotta kritikusnak: Ki fogja levezényelni a változásokat? Milyen radikális eltolódások eredményeként zajlanak majd le e változások? Mekkora legyen az ETR kívánatos aránya? Mekkora lesz ez az arány 2020-ban, 2030-ban és 2050-ben?

Paul Ekins patetikus ígérettel zárta le a tanácskozást: Churchill a második világháború előtt könnyeket és szenvedést ígért, de utána egy boldog korszak következett, mely a fogyasztói társadalomba torkollott. Most pedig a magas energiaárak hozzák majd meg a várt fenntartható társadalmat.

3. Az angol kormány zöld energiapolitikai koncepciója

Az elképzeléseket Ed Miliband, a környezetvédelmi és energiaügyi tárca fiatal vezetője ismertette július 15-én, egyidőben a *petrE* konferencia megnyitásával. (A

⁵ Konkrétan ez azt jelentené, hogy az Európába bejövő kínai termékekre mindazon energia- és szánadókat kivetnék, amelyek Európában érvényben vannak. Az összeg visszaszolgáltatása Kínának pedig azt jelentené, mintha a kínai állam helyett Európa vetette volna ki az adókat a kínai termékekre.

⁶ Az EU környezetvédelmi főigazgatóságának tisztviselője.

⁷ Paleokrassas korábban görög pénzügyminiszter volt, majd pedig Jacques Delors idején az EU környezetvédelmi biztosa. 75 éve és korábbi magas beosztásai ellenére az EEB (European Environmental Bureau, a környezetvédő szervezetek brüsszeli képviselője) szemináriumainak rendszeres és aktív részvevője (velem együtt).

kritikus hangok szerint Miliband Lord Mandelsonnal, a miniszterelnök helyettesével együtt koholta ki a tervet.) Ez a zöldítés már „ráfért” Angliára – írja az Economist július 18-i száma -, hiszen a stabilizációs csomagok közül Angliáé az egyik legvérszegényebb; csak 7%-ban tartalmaz környezetvédelmi elemeket, szemben pl. Amerika 12%-ával, vagy Dél-Korea 83%-ával; de még a kínai csomag környezetvédelmi ráfordításai is lényegesen magasabbak. (Abszolút számokban Kína stabilizációs csomagjából 220 milliárd dollárt költött alacsony szénkibocsájtású beruházásokra, míg Amerika csak 100 milliárdot, Korea 31 milliárdot és Németország 14 milliárdot.)

Az angol kormány 2008-ban határozta el, hogy ötéves gördülő, kötelező érvényű széndioxid-kibocsájtást csökkentő költségvetéseket fog alkotni. Az első 2012-re 22%-kal mérsékli a kibocsájtást az 1990-es színvonalhoz képest. (A 2020-as cél: 1/3-os csökkentés.) A Miliband által most ismertetett részletesebb célok:

- az erőművekre hárul a legnagyobb teendő
- a szél-, napenergia- és hullámzás hasznosítását oly mértékben fogja támogatni az állam, hogy a megújuló részaránya 2020-ra érje el a villamosenergia-termelés 30%-át (jelenleg 5,5%)
- a nukleáris energia részesedése 8% lesz.

A széndioxid-csökkentés 2050-ig 324-404 (esetleg 532-663) milliárd fontba fog kerülni. (Ezek és a fenti, valamint a további adatok is az Economist említett számából valók.) Mindez óriási üzleti haszonnal jár majd a zöld ipari szektor számára, és egyben segít átállítani a túlságosan a pénzügyi szolgáltatásokra alapozó brit gazdaságot egy perspektivikusabb pályára. A zöld „business” világpiaci méretét az Economist 3 billió, azaz 3 ezer milliárd font nagyságúra teszi,⁸ melyből Anglia csak 106 milliárddal részesedik. A „zöld állások” számát Angliában 800 ezerre becsülik (az összes foglalkoztatás 2,8%-ára).

A tényleges aktuális kiadások azonban még nagyon messze vannak a fenti tervezettektől. Az élénkítő csomagokban – az idei költségvetésben - az öko-ipar csak 405 millió fonttal szerepel (ebből 120 millió offshore szélturbinákra, 60 millió apálydagály turbinákra és 15 millió nukleáris kutatásra) – szemben azokkal a százmilliárdokkal, melyeket a kormány a bankok és pénzintézetek megsegítésére költött el.

Az Evening Standard szerint a terv felér egy de-indusztrializációs (azaz a hagyományos ipart leépítő) vállalkozással. Szükségességét alátámasztja az Északi-tengeri olaj- és gáz-lelőhelyek kimerülése, és a jövőbeni gázbeszerzés bizonytalansága. A finanszírozás terhét a háztartások viselik majd a megnövekedett villany- és gázzsámlák formájában, mely elérheti az évi 249 fontot is, hacsak nem növelik lényegesen otthonaik energia-hatékonyságát. Ezzel szemben egyik párt sem akarja ráterhelni a költségeket a légi közlekedésre (ahol a leggyorsabban növekszik az ühg-k kibocsájtása), a politikusok nem mernek fellépni az olcsó légi közlekedés ellen. A lap felsorolja azokat a hivatalokat, melyek a kormány zöld energia-politikáját fogják adminisztrálni, és arra az ironikus-túlzó következtetésre jut, hogy azok fogják szolgálatni a szektortól várt munkahelyteremtést.

⁸ Itt is és végig a beszámolóban a billiókat milliárdra „fordítottam”, a trilliókat pedig billióra, azaz ezer milliárdra.

Britannia alacsony szén-kibocsájtású gazdaságának 2020-ra kitűzött céljait az egyes szektorok a következő csökkentésekkel fogják megvalósítani: háztartások és közöségek: 13%, ipar és üzleti élet: 20%, közlekedés 20%, mezőgazdaság, földhasználat és hulladékgyűjtés: 11%. Mindez a villanyszámlákat évi 77 fonttal, a gázzámlát pedig 172 fonttal fogja megemelni, de ha megtörténnek az energiahatékonysági intézkedések, e költségek 2020-ra már 75-92 fontra csökkennek majd. (The Independent)

A bulvársajtó felé haladva a hírek már csak a háztartások költségeire koncentrálnak: a zöld energia-program 10 éven belül megnégyszerezzi és évi 5000 fontra emeli az átlagos háztartások energiaszámláját, de ha majd beérnek az energia-takarékossági intézkedések, az évi költség csak 92 fonttal lesz magasabb. (Metro)⁹

4. Alacsony szénkibocsájtású gazdaságot – magántőkével!

(Green Alliance: *From crisis to recovery – New economic policies for a low carbon future*)

Nekünk, külföldi résztvevőknek mindenképpen véletlen és izgalmas szakmai meglepetés volt, hogy a három „back-to-back” rendezvénnyel párhuzamosan még két másik rokon-esemény is lejátszódott: a brit kormány zöld energia-politikai tervének fent említett közzététele és a Green Alliance anyagának július 16-i nyilvános bemutatása. (Sejtem, hogy ez utóbbi viszont csak nekünk volt véletlen. Vagy az egyik, vagy a másik – talán inkább a kormány – lépést akart tartani az eseményekkel, nem akart lemaradni az új elképzelések bejelentésével.)

A fenti című, mindössze 40 oldalas füzet neves környezetgazdászoktól 6 tanulmányt tartalmaz. Lord Chris Smith a bevezetőben azt hangsúlyozza, hogy a válságból való kiút első lépése a közpénzekből történő konjunktúraélenkítés volt, de a következő lépésben ki kell építeni az alacsony szénkibocsájtású gazdaságot¹⁰ magánforrásokra támaszkodva. Valóban, ez a füzet vezérgondolata: ***alacsony szénkibocsájtású gazdaságot, de a magántőkére támaszkodva!***

Elgondolkodtató, hogy míg a kormány a zöld energiaszektor kiépítését költségvetési támogatással és a háztartások költségeinek növelésével kívánja megvalósítani, környezetvédők és környezetgazdászok a magántőkére támaszkodva akarják az alacsony szénkibocsájtású gazdaságot létrehozni. A két törekvés mögött eltérő politikai-ideológiai háttér áll: a kormány munkáspárti, a Green Alliance viszont – úgy tűnik – inkább a konzervatív oldalon állókból tevődik össze.

Ingrid Holmes és James Cameron azt javasolja, hogy fel kell gyorsítani a zöld beruházásokat, új, alacsony szénkibocsájtású ágazatokat kell kiépíteni és ennek érdekében ***zöld kötvényeket*** kell kibocsájtani. Ezeket a kötvényeket a kormány az intézményes befektetőknek ajánlaná fel, minimum 15 éves lejáratú és fix hozammal. A kormánynak létre kell hoznia egy zöld infrastruktúra-fejlesztési bankot is, mely a magánbankokkal együtt finanszírozná a környezetkímélő programokat. Ha a kormány benne van egy „businessben”, az kedvező jelzést ad a magánbefektetőknek.¹¹ A nagyközönség számára a szerzők rövid lejáratú (öt éves) kötvények kibocsájtását javasolják, melyek hozamát a kormány szintén garantálná.

⁹ Valamennyi idézett napilap július 16-i.

¹⁰ Low carbon economy.

¹¹ Vajon mikor mondhatjuk majd ugyanezt el Magyarországon?

Ezt masszív tájékoztató kampány kell, hogy megelőzze, bár anélkül is feltételezhető, hogy – tanulva a közelmúlt tapasztalataiból – az emberek inkább zöld projektumokba, semmint floridai lakásfejlesztésekbe fektetik a pénzüket.

Milyen átalakításokat igényel a tőkepiac a környezetbarát fejlődés érdekében? Penny Shepherd tanulmánya arról szól, hogy meg kell ragadni a jelen különleges lehetőségeit: a válságba jutott **tőkepiacok átalakításra szorulnak**, és itt az alkalom, hogy a közelmúlt diszfunkcionális befektetési gyakorlatát úgy változtassák meg, hogy a tőke a reálgazdaság, a társadalom és a környezet érdekeit szolgálja. Minden nyilvános befektetési alapnak éves jelentést kell közzétennie, és igazolnia kell, hogy politikája megfelel az ENSz által kidolgozott „felelős befektetési elveknek”. Ezen túl a kormánynak átláthatóságot kell követelnie a befektetési politikában és információs kötelezettséget kell előírnia az alapok környezeti, társadalmi és irányítási adatai tekintetében. Olyan „lágymű” szabályozókat kell életbe léptetni, melyek a befektetőket társadalmi és környezeti kötelezettség-vállalásra ösztönzik. Mindennek eredményeképpen ki kell alakuljon a jövő fenntartható befektetési gyakorlata.

Paul Ekins és Chris Hewett arról ír, hogy újjá kell szervezni a közpénzügyeket **a zöld adók kiterjesztésével**. A következő időszakok és kormányok isszák majd meg a levét a jelenlegi stabilizációs csomagok miatti túlköltekezésnek. Adóemelésre lesz szükség, s ebben az energia- és környezetvédelmi adók kulcsszerepet kell játszaniuk. 2020-ra a környezetvédelmi adók kb. 15%-os növelése lenne kívánatos (melyek összesen majdan 100 millió fontot jelentenek). Ennek az összegnek egy kisebb részét az alacsony szénkibocsájtású tevékenységek fejlesztésére kell fordítani (mint pl. a tömegközlekedés, energia-hatékonyság és környezetbarát iparfejlesztés). Az energia-adók bármilyen növelése csak energiahatékonysági programok és szociális jövedelem-kiegészítések kíséretében valósítható meg. A kormánynak őszintén tájékoztatnia kell a társadalmat, hogy a jövőben az energiaárak lényeges emelkedése elkerülhetetlen – akár a fosszilis készletek kimerülése, akár a magasabb adóztatás miatt. 1997 óta a zöld adók aránya Angliában csökkent. Viszont a 2020-as klímastabilizálási cél elérése ökológiai adóreform nélkül megvalósíthatatlan.

Stephen Radley azokat az előnyöket fejt ki, amelyeket a **zöld technológiai és iparfejlesztés** jelenthet Anglia számára. Először is a megfelelő üzleti környezet kialakításának szükségességét hangsúlyozza, azon belül pedig a társasági adó, a beruházások adóztatása és a K+F támogatások olyan átalakítását, mely a zöld iparfejlesztést szolgálja. A kormánynak el kell köteleznie magát a legígéretesebb, alacsony szénkibocsájtású profilok fejlesztése mellett. Az ezeket támogató beruházási alapnak is szelektív döntéseket kell hoznia. Angliának komparatív előnyei vannak a tengeri megújuló energiák fejlesztésében, ezt ki kell használnia. A közsférát is jó minőségű, alacsony szénkibocsájtású termékekkel kell ellátni (járművek, fűtőberendezések), és ehhez a kormánynak fel kell használnia a közbeszerzések terén rendelkezésére álló eszközöket.

A hagyományos kékgalléros és fehérgalléros munkások (vagy munkahelyek) mellé Frances O’Grady most bevezette a **zöldgalléros munkások** megnevezést is. A gazdaságban történő átalakulást a képzés és oktatás terén is változások kell kísérjék, s ebben az átmenetben a kormánynak kulcsszerepet kell játszania. A hivatalos meghatározás szerint a környezetvédelmi iparágak közé az alábbi tevékenységek sorolhatók:

- a hagyományos szennyezéscsökkentés,
- megújuló-energia technológiák
- az új alacsony kibocsátású tevékenységek (mint pl. a bioüzemanyagok és a karbon-deponálás).

Ezekben a szektorokban 880 ezer ember dolgozik és 2007-2008-ban 106,5 milliárd font piaci értéket képviseltek. Évi növekményük tartósan 5% körüli. Az 55 ezer cég egyharmada feldolgozóipari jellegű.

A füzet összefoglalóját Chris Hewett állította össze. Kiemeli, hogy az energia- és közlekedési infrastruktúra átalakítása, valamint az épületállomány felújítása a 21. század gazdasági és társadalmi fejlődésének motorjává válhat. És még egy figyelemre méltó mondat: „Az átalakulást akkor lehet majd befejezettnak tekinteni, ha minden nyugdíjalap kezelésének fő elvévé a fenntartható beruházás válik, ha majd a szén(dioxid) ára a pénzügyminiszter számára ugyanolyan fontos lesz, mint az infláció és ha majd az alacsony szénkibocsátású szektor az Egyesült Királyság fizetési mérlegének egyik fő tétele lesz.”

Az anyag ünnepélyes keretek között történő bemutatásán a legrangosabb bíráló Lord Turner volt, a Parlament Pénzügyi Szolgáltatások Bizottságának elnöke. Néhány figyelemre méltó megállapítása:

- az energia-hatékonysági javítások legfontosabb terepe a lakás- és épületállomány¹²
- az új gépkocsik CO₂-kibocsátása jelenleg átlagosan 160 g/km; el kell érni, hogy 2020-ra 100 g/km legyen
- differenciálni kell a járművek jövedéki adóját
- a piac nem képes a hosszútávú árszignálokra válaszolni, ezért nagy jelentősége van a villamosenergia-piac szabályozásának
- egyetért a határok mentén történő adókiigazítással, de az exportáló országnak vissza kell küldeni a beszedett importadót (Kína!).
- Szokatlan, de jóleső érzés volt egy fontos parlamenti bizottság elnökének szájából hallani, hogy a GDP-t nem szabad általános fejlettségi mutatónak tekinteni; vajon mikor történik majd ilyesmi a magyar Parlamentben?

A panel résztvevői között vita bontakozott ki arról, hogy garantálhatja-e a kormány a zöld kötvények hozamát; Lord Turner szerint nem. Egy közgazdász-professzornak az sem tetszett, hogy a nyugdíjalapok befektetéseit a kormány, vagy a pénzügyi felügyelet a zöld iparágak felé irányítsa. Chris Hewett nagy reményt fűzött az egyéni befektetők zöld kötvény-vásárlási hajlandóságához. Ezt olyannak tekintette, mint amikor az állampolgár államkötvényt vásárolva vesz részt az ország újjáépítésében.

A Green Alliance anyagának bemutatása és a mi, jövő generációk érdekeit képviselő ombudsmanunk, Fülöp Sándor által szervezett konferencia között – céljait és kivitelezését tekintve – megdöbbentően nagy a hasonlatosság. Ez megnyilvánul abban is, hogy az anyagot külső szakértők kommentálták. Az előadások tartalmi mondanivalójának összevetésére itt nincs lehetőség, ez a beszámoló már amúgy is a célszerűség és olvashatóság határait feszegeti. De kénytelen vagyok megemlíteni, hogy a mi esetünkben nehézséget okozott a külső bírálók bevonása. (Igaz, Kovács Árpád személyében – aki az ASz elnöke, és nem melleleg a Magyar Közgazdasági Társaság elnöke is – igen rangos opponenst kapott a rendezvény, és Mellár Tamás

¹² Képzelnék el, mekkora a jelentősége ennek a tételnek hazánkban, ha az enyhe klímájú, fűtést alig igénylő Angliában is ez az energia-takarékosság legfontosabb területe.

közgazdászprofesszor is élvonalbeli közgazdász, de mások elhárították a részvételt.) Dícséretünkre legyen mondva viszont, hogy a mi rendezvényünk öt héttel megelőzte az angliait.

5. Az energia-adó direktíva felújítása

(A European Environmental Bureau MBI munkacsoportjának szemináriuma a környezetvédelem piaci eszközeiről)

Az Európai Bizottság 2007 márciusában elfogadta az ún. „Green Paper on Market-Based Instruments (MBI) for Environment and Energy-related Purposes” c. dokumentumot. (Zöld könyv a környezet és az energia-gazdálkodás piaci eszközeiről.) Az ezzel kapcsolatos állásfoglalását az EEB 2007 júliusában tette közzé. Csupán érzékeltetésül említek ez utóbbi állásfoglalásból néhány megállapítást:

- Az EEB hiányolja, hogy a Bizottság nem kezdeményezte az ökológiai adóreform alkalmazását minden tagországban. Ha erről nem is születik EU-szintű közös döntés, a jogi keretek lehetővé teszik az országonkénti alkalmazás előmozdítását is.
- El kellene kezdeni a környezetileg káros támogatások felszámolására irányuló munkát is, EU-szinten.
- Felül kell vizsgálni a 2003-as energia-adózási direktívát, mert közben alapvetően megváltoztak a feltételek.
- Össze kell egyeztetni az energia-adózási európai rendszerét az EU ETS-sel (a kvótakereskedelmi rendszerrel).
- A piaci eszközöket ki kell terjeszteni a hajózásra is.
- Tovább kell fejleszteni az infrastruktúra-használat fizetősé tételét.
- A piaci eszközök használatának a vízgazdálkodásban és a hulladékgazdálkodásban is van létjogosultsága.
- Alkalmazni kell a piaci eszközöket a biodiverzitás megőrzése érdekében is.
- A határokon átnyúló emisszió-kereskedelemnek az EEB csak a CO₂ esetében látja értelmét, mert egyébként ún. „forró pontok” alakulhatnak ki, ahol a szennyezés nem kívánt mértékben koncentrálnak.

A július 18-i rövid, egynapos szemináriumon a 2003-as **energia-adó direktíva felülvizsgálatát** vitattuk meg. Igaz, hogy az 2012-ig érvényben lesz, de tekintve, hogy már a 2003-as felújításig is hét év telt el annak kezdetétől, a Monti-javaslat benyújtásától, és a harmonizált energia-adók a közös piac egyik legérzékenyebb kérdései közé tartoznak, időelőttiségről nem beszélhetünk.

Az egyik tervezett újítás: az energia-adó szétválasztása környezetvédelmi és energia-adóra. A környezetvédelmi-adó rész tükrözné a széndioxid-kibocsájtást és – ez az EEB javaslata – mindazon egyéb károkat, melyek az energia-felhasználás során keletkeznek. A szűken vett energia-adót pedig az energia-tartalom alapján vetnék ki. A két adóelem arányának a meghatározása fölött azonban még hosszú viták várhatók. Ez az adó már funkciójánál fogva is igen bonyolult: tartalmaznia kell a nemzeti szintű kiotói vállalásokat, de ugyanakkor az egységes piacra tekintettel harmonizálnak is kell lennie.

Vitatott kérdés az egyes energiahordozók adórátájának mértéke. 2003-ig csak az üzemanyagokra és a fűtőolajokra terjedt ki a harmonizálás. 2003 után ugyan már – a megújulókat kivéve - minden energiafélésegen van adó, de a szénen, földgázon és villanyáramon csak igen alacsony, névleges. Környezetvédelmi szempontból ez igen torz megoldás, különösen a szén adóját kellene lényegesen emelni. Kétféle kiindulópontot tehetünk magunkévá: vagy abból indulunk ki, hogy milyen csökkentésre van szükség 2020-ig, s ebből vezetjük le az adó nagyságát, vagy pedig abból, hogy 10 év alatt 6,7%-ról 16,7%-ra szeretnénk felemelni a környezeti adók részarányát, s ehhez mekkora adórátákra van szükség.

Viszonylag egyszerű ügy a megújuló energiák megadóztatása. Alapelv, hogy környezetvédelmi adók nem terhelhetik a megújulókat, de az energia-tartalom alapján kivetett adó indokolt lehet; hogy ezzel is ösztönözzük az energia-takarékosságot és minimalizáljuk a hulladék és szemét keletkezését. A bio-üzemanyagok tekintetében az EEB óvatosságra int, meg kell győződnünk, hogy termelésük valóban fenntartható-e környezeti szempontból.

Bonyolult dolog viszont az energia-adók és az ETS-rendszer összefüggése. Nagy vonalakban a kettő szétválik egymástól, hiszen a kvótakereskedelem csak a nagy kibocsájtókra terjed ki (az összes kibocsájtás közel felére), a diffúz szennyezők viszont (közlekedés, háztartások, kisvállalkozások) az energia-adózás hatókörébe tartoznak. A kvótakereskedelem csak a kibocsájtott széndioxidot szabályozza, de nem befolyásolja az energiatermelés és megtakarítás hatékonyságát. Ez utóbbi funkciókra tekintettel megfontolandó az energia-adók párhuzamos alkalmazása. Az ETS-en kívüli rendszerben az energia-adó mindkét komponensének alkalmazása szükséges.

A határ-menti adókiigazítások szükségességével az EEB egyetért, de felhívja a figyelmet az azzal való visszaélés lehetőségeire. Nem szabad ezzel kompenzálni az alacsony bérköltségű országokból származó importot, és nem szabad alkalmazni olyan szegény országok esetében, ahol a CO₂-kibocsájtás lakosság-arányosan alacsony.

Az áfa (VAT) differenciálása jól szolgálná a környezetvédelem érdekeit, de az EU nem híve ennek.

6. Rövid összegzés

Ahogy a pénzügyi válság világválsággá terebélyesedett, hamar megjelent a gondolat, hogy össze kell kapcsolni a klímaválságot a gazdasági válsággal, zöld mentőövet kell dobni a gazdaságnak. A gazdaságtörténet azt mutatja (részben összefüggésben a Kondratyev-ciklusokkal), hogy a jelentősebb válságokból új gazdasági szerkezettel, alapvető technológiai változásokkal lehetett csak kijutni. Korunkban ezt a szerepet a zöld energiák forradalma töltheti be. Ban Ki Mun ENSz főtitkár már tavaly év végén Green New Deal-ről beszélt.

Az eddigi válságkezelő és konjunktúra-élénkítő programok ebből a szempontból kiábrándítóak: csak kis százalékban szolgálják a zöld kiútkeresést, az energetikai és technológiai megújulást. Ez nyilván összefügg azzal, hogy a válság hatására –

különösen az év első felében – jelentősen csökkent a kőolaj ára, s a megújuló energiák így nem versenyképesek.

A zöld kiút egy másik eleme az adózással kapcsolatos. A bankmentő és konjunktúra-élénkítő csomagok iradatlanul megterhelik az állami költségvetéseket, s az elkövetkező évek legnagyobb gondja bizonyára a hatalmasra duzzadt deficit mérséklése lesz. Ez aligha történhet majd meg lényeges adóemelések nélkül. És itt jön be a zöld megoldás: a környezetvédelmi adók. A klímaválság és a gazdasági (hamarosan költségvetési) válság megint csak összekapcsolódik, s közös megoldást kínál: az energia- és környezetvédelmi adók kiterjesztését.

Az öt esemény közül a két konferenciának az volt a speciális témája, hogy milyen funkciói vannak az ökológiai adóreformnak és mennyire növekedett meg annak aktualitása a válság idején. A hagyományos *double dividend* mellé ugyanis még számos más hozadék is felsorakoztatható:

- az energiahatékonyság javítása,
- az új, zöld technológiák elterjesztése,
- zöld fogyasztási szokások elterjedése, magatartás-módosulás, stb.

Az ökológiai adóreform hívei és propagálói tehát megállapíthatták: ez az adózási technika nélkülözhetetlen a jövő (sőt, már a jelen) nagy gondjainak a megoldásában (klímaválság, pénzügyi és világgazdasági válság, költségvetési deficit).

Beszámolómban különös figyelmet fordítottam a konferenciákkal egy időben Angliában lejátszódó hasonló eseményekre. A brit kormány új, hosszútávú energiapolitikai koncepciója az energiatermelés masszív átalakítását célozza meg a megújulók irányába, s ehhez a pénzügyi fedezetet az állampolgárok magasabb energiaszámlái teremtik majd elő. A befolyó többlet-bevételből pedig az állam finanszírozza a megújulók termelésének növelését (2020-ra a villamosenergia 1/3-a innen fog származni).

A Green Alliance nevű civil környezetvédő szervezet viszont a gazdaság és társadalom egészének környezetbarát irányú átalakítását megcélozta (nem csak az energia-szektorét), s a finanszírozást a magántőke bevonásával, zöld kötvények kibocsájtásával és a beruházások kormányzati és társadalmi felügyeletével képzei el.

Egy hónappal korábban Fülöp Sándor, a jövő nemzedékek ombudsmanja itthon hasonló tanácskozást szervezett. Ezen azt fejtettük ki, hogy a környezetvédelem és a környezetgazdaságtan milyen megoldásokat kínál a magyar gazdasági válság kezelésére.

Az EEB szemináriumán a 2012-ben lejárató energia-adó direktíva megújításának kritikus pontjait vitattuk meg: mennyiben terhelje az adó az energia-tartalmat és a CO₂-kibocsájtást, mennyiben terjedjen ki az energia-adó az üzemanyagokon kívüli többi energiahordozóra, mennyiben kompatibilis az energia-adózás a kibocsájtási kvóták kereskedelmének rendszerével, stb.

7. Egyéb tapasztalatok, személyes benyomások:

A '80-as években többször jártam Londonban, és a mostani utazást összekapcsoltam kölni, hollandiai és belgiumi látogatásokkal. Egyértelműen az volt a benyomásom, hogy a rendszerváltás két évtizede nem közelítette, hanem inkább tovább távolította Magyarországot Nyugat-Európa e fejlett térségeitől. Bizarr ötlet lenne pl. összehasonlítani az exkluzív üzletektől és kávézóktól csillogó-villogó londoni St Pancras pályaudvart, ahová befut a csatornaalagútból a brüsszeli és párizsi Superstar, mondjuk a Keletivel. (Ez utóbbi „emberanyaga”, elnyűtsége, koszos, igénytelen kis üzletei alapján már Indiában is az elmaradott létesítmények közé tartozna.) A rozoga, hagyományos vagonokkal kiegészített intercityjeink sem állnák meg az összevetést. Nem tudom, kinek okoznak megnyugvást a nálunk még mindig szaporodó bevásárlóközpontok, a külföldi termékek piacának élharcosai, vagy a hosszabbodó autópályák és a kétségtelenül kicserélődött személygépkocsi-állomány. Talán a lakásfelújítások és az új lakások építése terén tettünk figyelemre méltó lépéseket. London utcaképe alapján egyébként nem tűnik valószínűtlennek Határ Győző immár tíz évvel ezelőtti jóslata, hogy a század közepére az angolok kisebbségben lesznek a muzulmánokkal, indiaiakkal és kínaiakkal szemben.

Hollandia vidéki településein sétálgatva pedig az embernek az a benyomása, hogy a holland „faluk” és a magyar falu közötti különbség változatlanul őrzi azt a három évszázadot, amely a két ország polgárosodása között fennáll.

Kovács Lászlóról a brüsszeli környezetvédőknek, de a londoni konferenciák részvevőinek is jó a véleménye; sajnálják, hogy a Bizottság összetételének változása miatt ki fog kerülni ebből a pozícióból. Progresszív ténykedését a pénzügyminiszterek megsokallták és felléptek ellene.

Bp, 2009. július 30.

dr. Kiss Károly egy. docens,
a Levegő Munkacsoport Szakértői Testületének elnöke

1. Mi mindenre jó a környezetvédelmi adóreform?	1
2. Környezetpolitika válság idején	6
3. Az angol kormány zöld energiapolitikai koncepciója.....	8
4. Alacsony szénkibocsátású gazdaságot – magántőkével!	10
5. Az energia-adó direktíva felújítása	13
6. Rövid összegzés	14
7. Egyéb tapasztalatok, személyes benyomások:	16